

Stijlen van raadsleden

*Een hulpmiddel voor bezinning op de wijze
van politiek bedrijven
van (kandidaat) raadsleden*

Prof.dr. A.F.A. Korsten

Laatste bewerking 05 01 2018

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 Kenmerken van een goed raadslid

3 Bestaan er typen gemeenteraadsleden met eigen stijlkenmerken?

4 Op zoek naar een instrument

5 Typen raadsleden met stijlkenmerken

Literatuur

1 Inleiding

Wat een goed gemeenteraadslid is, lijkt slechts op het eerste gezicht duidelijk. Als je spreekt met raadsleden of je observeert ze, dan blijkt dat men te maken heeft met verschil in verwachtingen van collegeraadsleden, zoals fractiegenoten of leden van andere fracties of raadsleden uit andere gemeenten, over wat een goed raadslid is. Moet een raadslid vooral alle raadsstukken doornemen of kun je in een fractie de taken verdelen en dan varen op de koers van de behandelaar van een raadsstuk en wat de fractieleider vindt? Moet een raadslid misschien helemaal niet zo begaan zijn met voorstellen van het college van B&W maar juist op zoek naar waar mogelijk onvrede zit in de samenleving, of naar nog 'verborgen issues' (is wijk XX wel voldoende verkeersveilig?), om zo vooral als raadslid zichtbaar te zijn naar burgers en zo toegevoegde waarde te hebben?

Bij verschil in verwachtingen tussen collega's blijft het niet. Raadsleden hebben ook te maken met uiteenlopende verwachtingen van burgers. Wat voor de ene burger prioriteit heeft, heeft het niet voor de ander. Raadsleden moeten dus afwegen waar 'ze achterheen gaan' en wat hun voorkeur heeft. Die preferentievolgorde kan slaan op het vinden van een locatie voor opvang van drugsverslaafden. Of is dat een ander onderwerp? En daarbij hebben raadsleden te maken met (voor)oordelen. Zoals 'het maakt niet uit of je door de kat of de hond gebeten wordt'. Of 'raadsleden komen alleen in beweging als ze vacatiegeld kunnen vangen'. Of 'de kwaliteit van de meeste raadsleden is zwak'. Of raadsleden zijn niet echt geïnteresseerd in mijn mening'.

In deze discussie breng ik wat orde door in te gaan op de vraag wat inderdaad kenmerken zijn van een goed raadslid. Blijken zal dat sprake is van verschillende typen raadsleden. Ik geef, me basierend op gesprekken (met burgers, raadsleden, griffiers, wethouders en burgemeesters) en literatuur over dit onderwerp een typologie. Een indeling in soorten raadsleden is nuttig voor individuele raadsleden (wie wil ik zijn?), voor fracties (welke types mis ik?; welke types heb ik teveel?) maar ook voor raadsgriffiers.

Raadsgriffiers kunnen behulpzaam zijn bij de vorming van raadsleden en de reflectie op wat 'politiek' is of kan zijn. Griffiers zullen daarbij kunnen uitgaan van raadsfuncties. Een gemeenteraadslid kan agenderen, kan kaders mee stellen voor de raad zelf en/of het college, maar heeft ook budgetrecht en moet controle uitoefenen op het college en neemt tal van besluiten. Deze functies neem ik allemaal mee in de navolgende beschouwing maar die gaat vooral over welk 'gezaghebbend' type een raadslid kan en wil zijn.

2 Kenmerken van een goed raadslid

Op het eerste gezicht lijkt het eenvoudig om aan te geven wat een goed gemeenteraadslid is? Kenmerkend zal zijn dat een goed raadslid onder meer

- kennis heeft van politieke beginselen en het recente eigen verkiezingsprogramma, en zo partijpolitieke verschillen en mogelijkheden tot profilering van de eigen partij ziet,
- inspirerend en politiek-creatief is in het ontwikkelen van een eigen politiek standpunt en bij kan dragen aan een fractiestandpunt,
- over een visie beschikt op maatschappelijke vraagstukken, en de vertaling daarvan naar beleid en beleidsprioriteiten en die ook kan uitdragen en daarvoor medestanders zoekt en vindt (in media, in de partij);

Een goed raadslid zal ondanks het beschikken over een visie

- flexibel zijn en dus openstaan voor nieuwe signalen en opvattingen uit de maatschappelijke omgeving,
- de discussie aangaan met betrokkenen in de samenleving, de eigen partij en andere partijen over maatschappelijke vraagstukken die hij of zij individueel respectievelijk de partij belangrijk vindt, en
- over een politieke toekomstgerichtheid beschikken, en er in slagen om nieuwe zaken of invalshoeken - verworven door signalering en discussie - op de fractieagenda te krijgen en zo mogelijk op de raadsagenda te houden,
- gevoel hebben voor politiek-bestuurlijke verhoudingen en uitvoerbaarheid van beleid, en dus in staat zijn politieke ficties (= bellenblazerij) te onderkennen,
- over vaardigheden beschikken om zich snel kennis eigen te maken en zich een mening te vormen over uiteenlopende beleidsdossiers van het college,
- een goed debater zijn en over zeer goede verbale vaardigheden beschikken,
- over goede schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden beschikken, zo in staat zijn een goed schriftelijk betoog op te zetten, en zich te profileren,
- de nieuwe informatie- en communicatietechnologie (ICT) benutten in de communicatie met partijleden en kiezers.

Weinig raadsleden voldoen volledig aan al deze eisen. Een raadslid die dit allemaal kan en doet bestaat niet. Nooit heb ik zo iemand gezien. Nooit heb ik iemand gehoord die anderen zo zag. Deze kenmerken zijn misschien van belang als raadslid maar ze zijn ook nog eens *niet genoeg* om stemmen te trekken. Dan is nog meer nodig, of liever gezegd: wat anders. Dan moet een kandidaat *bekend* zijn en over *electorale aantrekkelijkheid* beschikken en die versterken door ook een *eigen campagne* op te zetten, zelf te zorgen voor voldoende *campagnemiddelen*, een eigen *campagneteam* te formeren, en ook daadwerkelijk weken en weken campagne te voeren door *te 'canvassen'* (huis aan huis te gaan). Met name in Zuid-Nederland worden veel voorkeurstemmen op individuele kandidaten uitgebracht. Maar de landelijke trend is toch ook belangrijk? Onderzoek laat zien dat het voor topkandidaten mogelijk is verkiezingen tegen de landelijke trend in te winnen. Deze kandidaten danken hun winst dan niet uitsluitend aan een persoonlijke of partijcampagne maar aan meer. De kandidaten zijn niet slechts bestuurders of raadsleden. Ze zijn verknoopt met hun samenleving ('een van ons'), ze zijn actief op maatschappelijk vlak (bestuurslid enz. in verenigingen), genieten vertrouwen en zijn markant. Ze stonden garant voor veel stemmen op hun persoon.

Politiek maken buiten het gemeentehuis

Nadere beschouwing leert dat sprake is van een aantal dilemma's in het functioneren van een raadslid. Het is bijvoorbeeld helemaal niet zo eenvoudig om zelf een visie te hebben op een vraagstuk, waar een raadslid beroepsmatig niet mee van doen heeft. Een raadslid is bij de ontwikkeling van een visie op een bepaalde problematiek, bijvoorbeeld de uitvoering van wetgeving voor gehandicapten, afhankelijk van kennis van de geschiedenis van het beleid, van wetgeving en andere beleidsinstrumenten, van inzicht in welke rol welke overheden hierbij hebben, enzovoorts. Wat kan een lokaal bestuur doen? Door uit te gaan van een wereldbeeld, een politieke ideologie, komt het raadslid niet ver genoeg. Waar ideologie voor een aantal weerbarstige kwesties geen oplossing nabij brengt, wat steeds vaker blijkt, is discussie en debat over concrete controverses met allerlei belanghebbenden en neutrale derden nodig. Dat heet interactief bestuur. Oplossingen over maatschappelijke vraagstukken worden rond een aantal weerbarstige vraagstukken, zoals locaties voor verslaafdenopvang, niet langer in de statige vergaderzalen tussen politieke vertegenwoordigers bedacht, of niet alleen daar. Dat betekent dat een raadslid niet meer alleen zijn optreden in een raadszaal als

hoogste goed moet zien, als referentiepunt waarop hij of zij afgerekend wordt. Toch zijn er meer dilemma's.

3 Bestaan er typen gemeenteraadsleden met eigen stijlkenmerken?

Er is wel gezegd dat politiek een ambacht is. Dan moet er eigenheid zijn. En inderdaad, voor de uitoefening van het politieke ambacht gelden *handleidingen*. Oud-Kamerlid Bas de Gaay Fortman schreef erover in *'De kunst van het ivoor draaien'* (1979)

Politiek bedrijven is echter méér dan een ambacht. De een doet het zo en de ander anders. Volg een aantal raadsvergaderingen en u kunt het niet ontkennen. Wij menen: ambacht en kunst komen samen in *een stijl van politiek bedrijven*. Raadsleden hebben meestal een eigen stijl, een eigen manier van invulling geven aan het raadslidmaatschap. Een raadslidstijl vatten we net als een schrijfstijl op als *een waarneembare uiting van gedrag met betrekking tot de wijze waarop men het raadswork binnen en buiten de raad aanpakt*. Een stijl duidt op *een patroon, op eigenheid*.

Welke stijl een politicus (raadslid) kiest, is geen geheel vrije kwestie omdat elke politicus evenals een ambtenaar of een leraar of bedrijfsleider een geschiedenis achter zich heeft, als individueel persoon, in een familie, in een arbeidsspositie, in een fractie. Een persoon heeft ook bepaalde meer of minder heftige gebeurtenissen in het leven en in verschillende arena's (school, bedrijf, sportvereniging, gezondheidszorg, enz.) meegemaakt, die vormden of misschien een stempel drukten. Iedereen heeft na een tijd op een bepaald terrein bezig te zijn ook bepaalde *sterkten en zwakten*. Veel ligt vast. *'Hij is zo'* zeggen we dan. Of *'dat moet je hem niet vragen want dat kan hij niet'*. Of *'dat zou hij moeten doen, maar hij doet het toch niet; daar is hij te lui voor'*. Iemand beschikt zo gezien over een stijl, een manier van optreden, van dingen doen en laten.

Op een stijl van politiek bedrijven werken veel andere factoren in, zoals onder meer:

- eigen ambitie,
- de politieke vaardigheden waarover een raadslid beschikt,
- de ervaring als politicus,
- de aanleg en persoonlijkheidskenmerken,
- de bewonderde politicus wiens voorbeeld-rolgedrag men wil kopiëren,
- of men in een oppositieperiode is 'opgegroeid' of een coalitieperiode,
- de plaats die men inneemt in een fractie,
- de stijl van de andere leden en de fractiecultuur,
- het tijdsgewricht waarin men opereert,
- de steun die men heeft van medewerkers,
- alsmede druk uit de eigen partij.

Sla er een biografie over een politicus maar eens op na. Maar ondanks dat, gaan we ervan uit dat er een vrije zoom van beslissen over de eigen werkwijze is. Een mens kan nog nieuwe uitdagingen aangaan en zich verder ontwikkelen, ondanks dat hij of zij al beschikt over bepaalde sterkten en zwakten. Er is misschien nog niet alles uit gehaald of zwakten kunnen worden weggepoetst of afgezwakt. Dan is er dus dynamiek mogelijk.

4 Op zoek naar een instrument

Om inzicht te krijgen in die politieke stijl kan Bas de Gaay Fortman ons niet verder helpen. We hebben daarom zelf gezocht naar een geschikt middel. In het volgende geven we een

instrument voor zelfplaatsing van kandidaten voor een raadszetel. We geven eigenschappen en werkwijzen op basis waarvan een kandidaat antwoord kan geven op de vraag: zo een gemeenteraadslid zou ik wél willen zijn, en zo een niet? Het antwoord kan doorwerken in een campagneplan van een individuele kandidaat, lijst of partij, zoals die of dat ver voor verkiezingen op te stellen is. Een commissie die kandidaten kiest kan zich ook door de volgende beschouwing laten inspireren.

Van welk soort raadsleden hebben we er teveel gehad en van welk te weinig? Iemand die zo een vraag stelt, kan voor zich zelf op grond van de volgende beschouwing een antwoord zoeken. *Het instrument schrijft niet voor maar bevordert keuzen.* Het instrument is in principe geschikt voor alle politieke partijen.

5 Typen raadsleden met stijlkenmerken

Een raadslidmaatschapsstijl vatten we op als *een waarneembare uiting van gedrag met betrekking tot de wijze waarop men het raadswork aanpakt.* Een stijl van politieke vertegenwoordiging heeft meer concreet gezien betrekking op gedrag dat in de omgang met dilemma's blijkt. We noemen hier vijf dilemma's, waarin een raadslid in de praktijk een keuze maakt en kan maken. Daardoor komt de kracht van een stijl naar voren. De dilemma's zijn gestyleerd. We maken ze – anders gezegd - scherper voor de herkenbaarheid.¹ We vergroten ze wat uit.

Er volgen *tien typen* politici (raadsleden) op basis van de vijf dilemma's. Wij lopen er niet omheen, niet elk type is even gewenst. We noemen *kwaliteiten en valkuilen* per type.

Aan een raadslid kunnen we vragen: *Welk type Raadslid bent u of zou u willen zijn?* Een Vragensteller of een Stukjesschrijver, een Bestuurder of Ombudsman, een Partijpoliticus of Verbinder, een Ferme type of een Co-producent, een Ontspannen Raadslid of een Stoer Raadslid? U kunt niet alles tegelijk zijn. Waarvan heeft u momenteel teveel of te weinig? Aan de fractieleider kunnen we vragen: Waarvan heeft de eigen fractie teveel of te weinig? En aan een partijvoorzitter: Waarvan heeft een politieke partij teveel of te weinig?

Tabel 1: Stijlen van raadsleden op basis van omgaan met dilemma's

Dilemma's		
Dilemma 1: Profilering als agendering d.m.v. vragen of opiniërende stukken?	Vragensteller-raadslid	Uitdager/Stukjesschrijver
Dilemma 2: Van bovenaf werken of van onderop?	Bestuurder-raadslid	Ombudsman
Dilemma 3: Ideeën uit de partij ventileren of bemiddelen tussen opvattingen van andere fracties?	Partijpoliticus-raadslid	Verbinder
Dilemma 4: Eigen politieke visie hebben versus interactief bestuur met samenleving	'Het Ferme Raadslid'	Co-producent-type raadslid
Dilemma 5: Coalitieklimaat- ontspannen bestuur versus bestuurlijke daadkracht	Ontspannen Raadslid	Stoere Raadslid
Zie ook: Korsten en Schrijen, 2000.		

¹ Daarbij hebben we gebruik gemaakt van een indeling van Korsten en Schrijen die we al eens maakten voor statenleden (gepubliceerd in *Liberaal Reveil*), maar die deels is aangepast. Hier en daar keren benamingen terug. Ook verwijs ik met waardering naar een tekst van Henny van Deijck waarin ook gewerkt wordt met dilemma's. Deze tekst inspireerde voor dit stuk en er is hier en daar ook gebruik van gemaakt.

Dilemma 1: *Is het raadslid kritisch binnen het gemeentehuis of erbuiten? Is het raadslid in staat om van buitenaf items op de agenda te krijgen, zonder dat die zijn aangereikt door ambtenaren of bestuurders? Is een raadslid in staat om met een originele, degelijke, schriftelijke bijdrage in een dagblad of door het stellen van een schriftelijke vraag aan B&W zaken op de maatschappelijke en/of politieke agenda te krijgen? Heeft het raadslid in die zin toegevoegde waarde of is het raadslid slechts iemand die stukken van B&W leest en beoordeelt?*

De Vragensteller

Het stellen van vragen door Tweede-Kamerleden aan bewindslieden is meer dan ingeburgerd; het heeft vanaf 1960 een enorme omvang genomen. Het SP-Kamerlid Agnes Kant was in 1999 'kampioen vragenstellen'. De *Vragensteller* is geboeid door de in- en uitvoering van maatregelen, die niet altijd deugdelijk is. In een interview verklaarde Kant dat ook. Ze wil ministers herinneren aan wat ze beweerden door ze te confronteren met de werkelijkheid van de beleidsuitvoering. *'Ik veroorzaak commotie'*, aldus Kant (Intermediair, 161299: 41). Zij wilde het paarse kabinet ontmaskeren, zoals ze het noemt. Er kan dus een strategie schuil gaan achter het stellen van schriftelijke vragen.

Heeft de gemeenteraad ook een kampioen in het formuleren van schriftelijke vragen aan het college? Je hoort er *weinig* van, maar sinds 1990 en sinds de invoering van de dualisering in maart 2002 zijn raadsleden duidelijk veel meer vragen gaan stellen. Houden raadsleden zich verre van commotie veroorzaken? Raadsleden worden niet vaak door bijzondere schriftelijke vragen, die veel losmaken, 'op een troon gezet'. Toch kunnen raadsleden wel degelijk schriftelijke vragen aan het college van B&W stellen over maatschappelijke onrust, een conflict, een afwijking van beleid of andere kwestie. De voortgang in het minimabeleid, de stadsontwikkeling, de locatie van drugsopvangcentra, de openbare veiligheid, de concentratie van sportvelden, de verkeersveiligheid, het jeugdbeleid, ze lenen zich wel voor schriftelijke vragen over beleidsprestaties, over samenwerking, over effectiviteit van beleid, efficiency, voortgang, of over de regierol van het gemeentebestuur. Het gemeentebestuur gaat over genoemde velden en thema's.

Het type raadslid dat veel werk maakt van het stellen schriftelijke vragen aan het college noemen we *de Vragensteller*. De Vragensteller opereert alleen of met een medewerker, die de krant doorsnuffelt op de mogelijkheid tot het stellen van (politieke) vragen. De Vragensteller wacht amper af, want een ander kan eerder zijn. Dus op tijd erbij zijn, daar gaat het om. Profilering is immers gevraagd. 'Ze' moeten merken dat je er bent, denkt dit type Raadslid. En het leuke van 'vragen stellen' is: je krijgt *altijd antwoord*, zelfs als een gemeentebestuur geen beleid maakt ten aanzien van de kwestie die in de vragen aan de orde is maar een kwestie vooral of uitsluitend een gemeentebestuur aangaat.

Dit type Raadslid stelt zich niet gerust met het geloof in de eigen politieke idealen. De betekenis van de overheid blijkt uit de daden, uit beleid, niet uit de achterliggende ideologie. Daarom moet *het concrete beleid* en de uitwerking daarvan gevolgd worden. Met idealen kom je niet ver. Voor de Vragensteller reageert de kiezer ook niet op politieke idealen maar op wat hij ziet en hoort en hoe een overheid *hem of haar raakt in het handelen*. De Vragensteller constateert dat hier van alles mis kan gaan. Dit type volksvertegenwoordiger maakt zich vervolgens tot tolk van onrust, van onvrede of verontwaardiging. Maatschappelijk kan de Vragensteller scoren omdat het raadslid rekent op instemming vanuit delen van de

samenleving (kiezers), in de geest van: *'het is goed dat hij/ zij dat eens aan de orde stelt?'*; *'goed van partij X dat die het tenminste zien'*; enz.

Dit raadslid heeft vermoedelijk kwaliteiten, want deze volksvertegenwoordiger is *kritisch* en *verbreedt zich qua profiel*. De burgers horen van hem/ haar want dit raadslid haalt de krant. Dit raadslid wenst dan ook *geen grijze muis* te zijn. Wat de Vragensteller zelf vindt, zit soms al in de vragen aan B&W opgesloten. Dit raadslid zit ook niet af te wachten tot 'de stukken van B&W' komen. Dit raadslid kijkt goed naar wat *buiten het Gemeentehuis* gebeurt. Daar wordt waarde aan gehecht. In het Gemeentehuis zijn immers geen stemmen te halen.

De valkuil die de Vragensteller bedreigt, is dat op *bijna elk* probleem gedoken wordt. Dat iets *een detail* kan zijn, heeft de Vragensteller niet in de gaten. Grote en kleine problemen, dat onderscheid interesseert de Vragensteller niet zo. En een valkuil is dat dit type raadslid wellicht niet *verder* komt dan vragen stellen. Een raadslid moet als lid van een besluitvormend orgaan, de raad, ook antwoorden geven in de vorm van eigen voorkeuren en stemmen. Antwoorden op een vraag maken nog niet duidelijk waarvoor een raadslid moet stemmen. Daar zit nog wat tussen: afweging.

Feitelijk komt dit type, de Vragensteller, niet zo veel voor. Raadsleden halen niet vaak de krant met schriftelijke vragen. Ze stellen vragen in commissievergaderingen, vooral om tot een eigen oordeel te komen en ten behoeve van het fractiestandpunt. Daar halen ze de krant of radiuitzending niet mee. Misschien is het uitblijven van vragen wel jammer omdat zo maatschappelijke vragen niet gekanaliseerd worden. Het gevaar van raadsleden die elk 20 vragen per jaar op hun naam hebben, dreigt niet. In de raad van Heerlen worden jaarlijks rond de 100 schriftelijke vragen gesteld.

Maar ook al komt de Vragensteller nog niet veel voor, dat kan anders worden. Want neem een functie van de gemeenteraad, de agendering. Die functie is heel belangrijk. Het is van betekenis dat de gemeenteraad 'dingen oppakt' die sudderen, waarover onvrede bestaat, een onvrede die het dagelijks bestuur van een gemeente mogelijk niet ziet. En als een punt dat suddert opgepakt wordt en in kaart gebracht wordt, dan kan het mogelijk 'opgebracht worden', aan de orde gesteld worden in een commissie of gewoon eerst in een medium als een krant of hij of zij kan er een videofilmje van maken. Een raadslid kan een onderwerp bespreken in de eigen fractie. Een Vragensteller kan overigens een probleem uitfilteren, dus ontdoen van ruis, van geluid dat er in essentie niet bij hoort. Niet alles wat geroepen wordt, moet doorgeleid worden in een lokale democratie. Eisen of wensen kunnen immers ook niet gerechtvaardigd zijn. Dwaas zijn.

Gemeenschappelijk

De Vragensteller oriënteert zich op ontwikkelingen en situaties *buiten* het gemeentehuis, buiten raadsvergaderingen. Dat doet de *Uitdager* ook. De *Uitdager* schrijft stukjes in kranten en is goed voor een *'oneliner'* of *'sweeping statement'*. Model hiervoor staat Frits Bolkestein. Hij schreef veel bijdragen en onderbouwde zijn uitspraken. Hiervoor kreeg hij achting uit veel politieke partijen. Zijn stellingen vielen 'in de smaak bij intellectueel Nederland, maar ook bij de kapper om de hoek'.²

De Vragensteller en de *Uitdager* hebben een zeer belangrijke kwaliteit gemeen. Ze hebben *criteria* ter beschikking voor het beoordelen van maatschappelijke en politieke situaties en

² Hans Wansink in De Volkskrant, 15 jan. 2000.

processen en voor beleid. Zonder criteria kan een Vragensteller bijna geen vraag stellen. Zonder criteria kan een Uitdager niet beoordelen of beleid deugt.

Waarom moeten we dan zoal denken: kent het beleid doelstellingen, die overeenkomen met de gewenste doelstellingen volgens de Uitdager?; is de doelstelling in meetbare termen (SMART) beschreven zodat te zien is wanneer de doelstelling bereikt is?; is per doelstelling ook een middel gekozen om die doelstelling te bereiken?; is het beleid goed ingevoerd?; is beleid uitgevoerd conform de doelstellingen of traden knelpunten aan het licht en hoe belangrijk zijn die?; is het beleid geslaagd of faalt het?, en is in kaart gebracht waaraan dat ligt? Raadsleden krijgen over het algemeen na hun aantreden wel trainingsfaciliteiten maar trainingen in *het beoordelen van beleid* zijn zonder meer schaars. Politieke vertegenwoordigers worden geacht die ervaring al te hebben verworven. Dat neemt niet weg dat wie beschikt over een arsenaal aan criteria makkelijk en creatief in staat is om beleid te beoordelen en gekoppeld aan schrijfvaardigheid om stukjes te schrijven.

Uit deze uiteenzetting komt al naar voren dat politiek in sterke mate schriftelijk (en verbaal) is. Het is mede om die reden dat bepaalde typen politici (leraren, ambtenaren) makkelijker gedijen in de politiek vanaf 1980. In het navolgende zal blijken dat waar en hoe een politicus 'woorden' inzet, varieert per type politicus.

De Uitdager/ Stukjesschrijver

De Uitdager of *Stukjesschrijver* kaart een onderwerp aan vanuit een *andere invalshoek dan de gebruikelijk politiek correcte*. Hij of zij zet zaken op de agenda, vooral door *een originele, schriftelijke bijdrage op de opiniepagina* van een krant. Dat is verfrissend. Op gemeenteniveau is dat ook mogelijk: moet er naast een meubelboulevard een onderwijsboulevard komen of niet?; is het grond-, beken- of parkeerbeleid nog goed of niet goed?; moet meer of minder marktwerking in de welzijnssector plaatsvinden?; is een regeling voor subsidie op het vlak van xxx nuttig of nutteloos?; heeft het zin om meer aan beleidsevaluatie te doen?

De Uitdager kan niet zo maar met een originele opvatting komen. Enige materie kennis is vereist om de plank niet mis te slaan. De Uitdager luistert heel goed naar door hem uitgenodigde kenners. Want de Uitdager raadpleegt mensen, zeker als ie niet alles zelf weet. Dit type raadslid heeft daarom ook een aantal medewerkers of een werkgroepje om zich heen verzamelt *dat dossiers bijhoudt, dingen uitzoekt, ordent, betrokkenen spreekt* en tot *voorlopige meningen* komt in de vorm van een tekst.

De Uitdager/ Stukjesschrijver verricht in tegenstelling tot de Vragensteller zelf, met zijn mensen, *spitwerk*. Hij graaft naar zaken waar misschien nieuws in zit. De Uitdager selecteert zelf welke dossiers rijp zijn voor een opiniërende bijdrage aan het politiek debat. Daarbij gaat dit type door het hele spectrum van gemeentebeleid. Sommige dossiers gaan weer de kast in, want daar zit geen verhaal in, er zit geen mogelijkheid in voor een *'grensverleggende bijdrage'*, er zit (nog) *geen nieuws* in.

Van bestaand beleid verwijderd de Uitdager zich meestal niet want dan komt het verwijt op dat afstand genomen wordt van het coalitie-accord. In dergelijke discussies heeft de Uitdager geen zin. De Uitdager bezit veel politieke slimheid en is in staat *origineel* voor de dag te komen. De medewerkers uit het steungroepje hebben goed geluisterd naar wat leeft onder mensen, en de Uitdager investeert daarin ook. Duidelijk is: een lui mens kan het niet zijn.

De Uitdager houdt van interviews? Nee niet erg van interviews. Dan loopt dit type het risico van verkeerd geciteerd worden. Beter is het om zelf een artikel te schrijven. De Uitdager/ Stukjesschrijver geeft in zijn schriftelijke bijdragen *een net-even-iets-andere-visie, die urgentie uitdrukt*. Er moet wel iets gaan gebeuren, dat spreekt uit het stuk. Het is niet zo dat de bijdrage zo maar genegeerd kan worden. De bijdrage is geen schot hagel dat bij toeval doel treft maar juist een raak schot. Daardoor prikkelt dit type collega's in de raad en van het college. Dit type volksvertegenwoordiger is een luis in de pels, een horzel, waarvoor dit type rekent op maatschappelijke waardering. *'Hij/ zij flikt het toch maar weer om een item op de agenda te krijgen'* is iets wat de omgeving van de Uitdager graag hoort. Iedereen heeft het ook over de Uitdager. Er komen tegenwerpingen in de krant, maar dat heeft de Uitdager graag. Dan was de bijdrage blijkbaar de moeite waard. Tegenspel scherpt aan, dat maakt duidelijk waar politieke partijen en fracties in een kwestie staan. Het raadslid Harrie Winteraeken uit Heerlen, intussen oud-raadslid, had af en toe wel iets van een Stukjesschrijver.

De Uitdager is een persoon met goede kwaliteiten als volksvertegenwoordiger. De Uitdager is vaak de *meest geprofileerde persoon* uit de raad. Hij of zij heeft 'smoel'. Dit type gooit hoge ogen als het gaat om het *meest bekende* raadslid. Verkozen worden op *voorkeurstemmen* daar rekent hij/zij op maar daar spreekt dit type zelf bijna nooit over. De Uitdager maakt een kans om *Politicus van het Jaar* van de gemeente te worden. Deze 'Bolkestein' is gevreesd maar wekt ook *jaloerie* op. Daardoor is dit type niet steeds geliefd bij collegaraadsleden. Maar elke fractie zou een paar van die 'boegbeelden' willen hebben. Daar wordt geen geheim van gemaakt. De Uitdager brengt de gemeentepolitiek immers bij de kiezers. De Uitdager is in extremis de vertolker van de *Permanente Campagne*.

De Uitdager verdient zijn resultaat niet gemakkelijk. Hard werken leidt ertoe dat sommige beleidskwesties geen kritiek behoeven. Om achter zaken te komen die niet kloppen maar waarvan velen nog geen weet hebben, luistert de Uitdager geboeid naar wie echt wat te vertellen heeft en wie de koers wil verleggen. De Uitdager toont weinig belangstelling voor middelmatigheid. Dat kan de stukjesschrijvende Uitdager het verwijt van arrogantie opleveren.

Een valkuil voor de Uitdager is dat dit type zich sterk profileert maar 'de belofte' in de raadsvergadering *niet waarmaakt* door een motie, een amendement, een speech, een tegen- of voorstem. Het *handwerk* in een raadsvergadering laat dit type (soms) aan anderen over. Berekening is hieraan niet vreemd. Anderen zijn misschien beter in het politieke handwerk of er zijn genoeg anderen die zich op de technische vraagstukken van een beleidsnota willen storten. De Uitdager waakt ervoor te veel aandacht te vragen. Andere raadsleden moeten *ook ruimte* krijgen.

Een andere valkuil is het *risico van overprofilering* of van een *ongeleid projectiel* worden. Als debatten te sterk aangezet worden, krijgt de Uitdager het verwijt dat hij/ zij het de eigen wethouder te lastig maakt. Leden van de fractie zijn tegen de sterke profilering omdat ze daarin niet mee kunnen, niet goed kunnen schrijven of dualisme - met stevig debat - niet aanhangen.

De Uitdager trekt met zijn stukjes in dagbladen het politieke debat naar zich toe. Een derde valkuil voor de Stukjesschrijver/ Uitdager is dat de waardering voor de capaciteiten als bruggenbouwer daardoor *beperkt* gevonden wordt. De uitdager kan weerstand oproepen door beeldvorming rond de persoon.

De Uitdager kent nog een volgend probleem. De Uitdager loopt het risico te gaan denken dat als de stukjes aandacht trekken, ook veel kiezers de stukjes echt hebben gelezen en ze sterk mee laten wegen in de beslissing om op een partij te stemmen bij verkiezingen. Dat is een *misvatting*. De opiniërende bijdragen leiden meestal tot beeldvorming over de schrijver en het beeld ‘zingt zich’ bij menigeen ‘los van de inhoud’. Veel kiezers laten, hoezeer ze de stukjesschrijvende uitdager ook waarderen, hun stem ook bepalen door nestgeur en andere zaken.

Commentaar

Beide typen, de Vragensteller en de Uitdager, zijn in de lokale politiek gewenst. Het is ons vooral opgevallen dat zowel de Vragensteller als de Uitdager nog weinig op gemeentelijk niveau voorkomen maar hun aantal is groeiende. De oorzaak kan liggen bij een gebrekkige concurrentiestrijd tussen raadsleden. De concurrentiestrijd tussen Vragenstellers is daarentegen in de Tweede Kamer enorm: velen willen het eerste zijn met vragen over genetische manipulatie of wat de minister denkt te doen aan het geweld in de gemeente Gouda of XXX.

De oorzaak kan ook liggen bij de politieke cultuur. Die lijkt in een aantal gemeentes een zekere belemmering te vormen voor het ontstaan en gedijen van Uitdaggers en Vragenstellers. Dat is jammer.

Voor zover er pogingen worden ondernomen tot agendering, worden die ook wel erg snel als provocatie opgevat, waar een reactie in termen van ‘een scherpe maar ook boeiende bijdrage’ meer op zijn plaats zou zijn.

De Uitdager is een stukjesschrijver, een persoon met profiel. De Uitdager is door het tonen van verbeeldingskracht en agenderend vermogen een boeiend Raadslid, dat zich profileert en het gemeentebestuur met een politieke boodschap bij de kiezers brengt. De Uitdager kan een kleine bijdrage leveren aan het verhogen van de urgentie bij raadsverkiezingen. Er zijn *te weinig vertegenwoordigers van dit type*. Elke fractie zou minstens enkele Uitdaggers moeten kennen. Ze zorgen voor levendigheid, prikkelen tot tegenspraak, zetten aan tot visie-ontwikkeling, maken verschillen (en wellicht overeenkomsten) duidelijk tussen politieke partijen op relevante thema’s.

Bereikt de Stukjesschrijver het doel? Op nationaal niveau reageren fractieleiders vaak op een opiniërende bijdrage van een collega-fractie leider, of is sprake van reacties van Kamerleden van verschillende politieke partijen op elkaar. Er is dus sprake van *politiek* debat, van wisselwerking *tussen* partijen. Van een reactie van een minister op een schriftelijke bijdrage op een opiniepagina van een dagblad is *zelden* sprake.

Vragenstellers zouden niet moeten ontbreken, maar krijgen minder onze voorkeur dan de Stukjesschrijvers. Ook zij dragen bij aan levendigheid, maar ze verbreden zich minder door de hele gemeente heen. De Vragensteller moet nog maar afwachten of een herverkiezing op voorkeurstemmen er in zit, want de vragen worden in partij en samenleving niet steeds bekend, of de vragen wel maar de antwoorden niet. ‘Gemeentepoliticus van het jaar’ wordt de Vragensteller mogelijk ook *niet*.

Tabel 2: Stijlen van raadsleden op basis van omgaan met dilemma's

Dilemma's		
Dilemma 1: Profilering als agendering d.m.v. vragen of opiniërende stukken?	Vragensteller	Uitdager/Stukjesschrijver
Kwaliteit	Visie: maatschappelijke onrust/ problemen aangrijpen voor profilering	Agendering, verbeeldingskracht, profilering met visie. Raakt bekend.
Valkuil	<i>Stort zich op details, en richt zich op korte termijn</i>	<i>Blijft buiten raadsarena. Boekt geen resultaat in de raad.</i>
Dilemma 2: Van bovenaf werken of van onderop?	Bestuurder	Ombudsman
Kwaliteit	Raadslid als kundig bestuurder	Herkenbaar Raadslid.
Valkuil	<i>Bureaucraat onder Raadsleden. Techneut.</i>	<i>Populist onder Raadsleden. Geen lange termijnperspectief.</i>
Dilemma 3: Ideeën uit de partij ventileren of bemiddelen tussen opvattingen van andere fracties?	Partijpoliticus	Verbinder
Kwaliteit	Politieke visie	Algemeen belang
Valkuil	<i>Beperkte blik als Raadslid</i>	<i>Kleurloos Raadslid</i>
Dilemma 4: Eigen politieke visie hebben versus interactief bestuur met samenleving	'Het Ferme Raadslid'	Co-producent-type
Kwaliteit	Visie: Ergens zelf voor staan als Raadslid	Betrokkenheid en draagvlak in samenleving tot stand brengen/ co-productie
Valkuil	<i>Isolatie</i>	<i>Degelijkheid en middelmatigheid</i>
Dilemma 5: Coalitieklimaat- ontspannen bestuur versus bestuurlijke daadkracht	Ontspannen Raadslid	Stoere Raadslid
Kwaliteit	Toegankelijk bestuur	Het bestuur bestuurt
Valkuil	<i>Gebrek aan gezag</i>	<i>Arrogantie van de macht</i>

Zie ook: Korsten en Schrijen, 2000.

Er zijn meer typen raadsleden. Laten we eens gaan naar het tweede dilemma.

Dilemma 2: Van bovenaf werken of van onderop? Is het raadslid een bestuurder of een ombudsman?

Het Bestuurderstype

De Gemeentewet zegt dat de raad het hoogste bestuurlijk orgaan is. Een raadslid dat dit weet, kan zich op zijn formele positie terugtrekken en zich primair beschouwen als Bestuurder. Dat is het bestuurlijk ingestelde Raadslid. Op dergelijke degelijke Raadsleden kan de burger vertrouwen. Ze zijn vaak in het gemeentehuis te vinden, ze kennen de bevoegdheden en procedures, en ze willen beslissen.

Deze opstelling kent een tegenkant, een valkuil. Het type *Bestuurder-Raadslid* zal onbekend blijven. Aan het de lokale samenleving intrekken, heeft hij of zij weinig behoefte. Dat werk kan worden overgelaten aan het college van B&W en aan ambtenaren. Dit raadslid dreigt zo te 'verworden' tot een bureaucraat, die onderdeel is van de gemeentelijke organisatie. Hij of zij wordt de gemeentelijke organisatie ingezogen door als raadslid te vragen om meer informatie. Dit raadslid zal geleidelijk meer en meer worden overladen met pakken papier. Dat is de ijzeren consequentie van de eigen opstelling. Als dit raadslid de gemeente intrekt, is het bij voorkeur via werkbezoek, in het kielzorg van het dagelijks bestuur en ambtenaren. Duidelijk is: dit type raadslid is er mogelijk een teveel uit de oude doos. Zo kon het nog in 1950, zo mag het eigenlijk niet meer.

Het Ombudstype

Hier kan men het Ombudstype tegenover stellen. Het *Ombudsman-Raadslid* begint niet met zich af te vragen wat B&W en de ambtenaren van een kwestie vinden maar zoekt eerst uit wat

maatschappelijke groeperingen ervan vinden. Hij of zij maakt eerst een eigen lijstje met *eigen* aandachtspunten. Het Ombudsman-Raadslid is primair aanwezig *in* de gemeente, laat het gezicht zien, vraagt en daagt uit. Vooral door *zelf initiatief* te nemen en burgers en organisaties *op te zoeken*. Door benaderbaar te zijn. U ziet het: de terminologie is al anders. Het referentiepunt is niet primair de raadsvergadering, dat is slechts het laatste stapje in een proces om iets gedaan te krijgen waar burgers en organisaties behoefte aan hebben. Het referentiepunt ligt buiten het gemeentehuis. Dit raadslid - een Jan Schaefer-type (Amsterdam) of Ruud Kagie-type (Den Bosch) - voelt zich dus niet direct een Bestuurder.

Natuurlijk is ook de Ombudsrol niet zonder zwakheden. Zoals het Bestuurder-Raadslid het niet makkelijk heeft in de worsteling met documenten, zo heeft het Ombudsman-Raadslid het zwaar door de vele contacten, het voor de kar van anderen gespannen worden, het selecteren van de juiste zaken, het integreren van zaken tot een mening en het eventueel ondersteunen van de visie van anderen, het bellen met ambtenaren en het ventileren hiervan teneinde publiciteit te krijgen, bijvoorbeeld in een stadskrant. De serieuze Ombudsman komt ook om in drukte, net als het Bestuurderstype, want ‘de stukken’ moet men toch op zijn minst marginaal bekijken.

Ook voor het Ombudstype geldt dus een valkuil. Het Ombudstype moet rekening houden met het verwijt bezig te zijn met details, met de korte termijn of een populist te zijn en aan de leiband te lopen van bepaalde belangengroepen. Het Ombudsman-Raadslid moet er bovendien rekening mee houden dat niet alles op elk moment te roepen is, want er zijn procedures voor behandeling van onderwerpen. Het dagelijks bestuur sorteert thema's, bereidt standpunten voor, en agendeert ze via een raadspresidium in een niet altijd willekeurige volgorde. Het Ombudstype zal soms moeten wachten, iets waar het Bestuurderstype juist veel oog voor heeft. Het Bestuurderstype weet wat timing is, het Ombudstype veel minder.

Commentaar

Komen de Uitdager en de Vragensteller lokaal niet zo veel voor, het Ombudstype en het Bestuurderstype daarentegen wel veel. Het Ombudstype komt veel voor in een cliëntelistische politieke cultuur waarin burgers zich niet via websites, telefoontjes of een klachtenlijn met een klacht kunnen wenden tot een dienst of niet goed genoeg.

Ik zet nu een volgende stap.

Dilemma 3: Ideeën uit de partij respectievelijk een partijpolitieke visie ventileren of bemiddelen tussen opvattingen van andere fracties: gaat de politieke vertegenwoordiger uiteenlopende meningen op een noemer proberen te krijgen? Kortom, de partijpoliticus versus de verbinder.

De Partijpoliticus

Elke politieke vertegenwoordiger is lid van een politieke partij maar niet elke vertegenwoordiger is een uitgesproken partijpoliticus in de door ons hier bedoelde zin. Het Raadslid dat als *Partijpoliticus* functioneert, is de mening toegedaan dat de eigen politieke partij de beste is. De partijbeginselen worden voortdurend genoemd. De bevordering van marktwerking wordt verdedigd vanuit liberale beginselen, kwijscheldingsbeleid geldt als voor de hand liggend vanuit het gedachtegoed van de sociaal-democratie, subsidie voor het maatschappelijk middenveld is vanzelfsprekend vanuit de christen-democratie, een gekozen burgemeester is gesneden koek voor D66, een beter milieu past volgens GroenLinks, enz..

De Partijpoliticus heeft kwaliteiten maar ook te maken met een valkuil. Dit type Raadslid zal het lastig krijgen met de invulling van pakweg het verdrogingsbeleid (bijvoorbeeld in de Peel) vanuit ideologisch gezichtspunt. Hij of zij moet van verdrogingsbeleid niet een bestuurlijk maar een *politiek* onderwerp maken, een keuzevraagstuk. Een *vertaalslag* is nodig om van beginselen *naar beoordelingscriteria* van beleid te komen. Niet elk thema leent zich voor een duidelijke eenvoudige principiële (groene, gele, blauwe enz.) beschouwing doordat complexiteiten optreden, zoals de complexiteit dat een beleidsvoorstel berust op een beleidserfenis van het vorige college waarin de eigen partij ook zitting had en een eigen wethouder verantwoordelijkheid droeg voor het oude beleid, door de technische aspecten van het beleid of de rijksregelgeving. De Partijpoliticus krijgt het dus moeilijk om een originele visie te geven want het ‘apparaat’ zal technische aspecten en de geschiedenis van beleid als determinerend naar voren schuiven, bijvoorbeeld in de woorden: ‘de raad besloot eerder om ...’. De Politicus slaagt er niet meer in van de keuze van een wegtracé een politiek keuzevraagstuk te maken omdat hij meegezogen wordt in het bestuurlijk-ambtelijk (papieren) traject.

Heeft de Politicus de Uitdager bij de hand, dan kan dit type daar te raden gaan. De Uitdager weet raad: zoek het zelf uit, spreek met mensen die van wanten weten, en vorm zelf een mening, die je uitschrijft en corrigeert als die na lezing van het concept volgens commentatoren niet deugt. Gooi een slecht stuk en een stuk met een onrijpe mening weg; de prullenmand in!

De Verbinder

Tegenover het Politicus-type staat de *Verbinder*. Dit type raadslid is niet direct te betrappen op *originele* ideologische toetsing van een beleidsvoornemen en in het algemeen *niet* op veel eigen visie. Stukjes schrijven daar zul je dit type niet op betrappen. Ook niet of nauwelijks op ‘vragen stellen’. De Verbinder is als *opportunist* iemand die kijkt naar de meerderheidsvoorkeuren zoals die in de beleidsvoorbereiding en uit commentaren vanuit de samenleving naar voren komen, en uit standpunten van inspecteurs, en hij of zij voegt zich daarin. De Verbinder heeft zowel oog voor het algemeen belang als voor het feit, in de eigen ogen, dat een gemeentebestuur *afhankelijk* is van andere organisaties en dus niet alles zelf in de samenleving kan regelen en afdwingen.

De Verbinder heeft een *goede neus* voor voorstellen die in de raad een meerderheid krijgen. Dit Verbinder-Raadslid zal zich snel scharen aan de kant van *de verwachte winnende uitkomst*. De Verbinder is *zakelijk*. Als bestuurder in een volgend college zal de Verbinder aanvaardbaar zijn voor alle partijen, hoewel dit raadslid zo’n college niet zal voorzien van veel geestdrift. Een verbinder kan een grijze muis zijn.

De Verbinder is voor kiezers *geen herkenbaar* raadslid vanwege het ontbreken van de ombudsrol en teveel opportunisme. Een Verbinder is ook geen persoon die scherp een visie neerlegt (als de Politicus), of van onderop werkt (als de Ombudsman). Stukjes in dagbladen moet je van de Verbinder niet verwachten. De Verbinder is meer een intermediair, een makelaar tussen belangen. De Verbinder wordt bedreigd door de valkuil van *kleurloosheid*, van het ‘een grijze muis zijn’. Wie van de visies van anderen een eigen visie maakt, zal zelden origineel zijn of toegevoegde betekenis verwerven. Dit type Raadslid wordt - in zijn extreme vorm - zelden of nooit betrapt op een eigen mening, laat staan een oorspronkelijke mening.

Als de Verbinder zich opsluit in het gemeentehuis en een congres aangaat met het Bestuurder-Raadslid zit de samenleving niet echt op hem of haar te wachten. Gaat de Verbinder echter

frequent en met lef, maar dat is dit type eigenlijk vreemd, buiten de poorten deelnemen aan interactief bestuur dan kan hij kwaliteiten tonen voor de ogen van de kiezers en kan hij uitgroeien tot een meer markant raadslid dat misschien zelfs de wellicht te eenzijdige Ombudsman op verzoenend vlak de loef afsteekt. Maar de kans daarop is klein.

Dilemma 4: Een vierde dilemma betreft het politiek klimaat waarin het raadslid zich thuis voelt. Is dat er een waarin het hebben van een politieke visie vooropstaat of het staan tussen mensen en groepen: interactief bestuur (co-productie).

‘Het Ferme Raadslid’

Een bepaald type Raadslid is ‘Het Ferme Raadslid’ dat van mening is dat raadsbesluiten die een politieke meerderheid hebben, gewoon uitgevoerd moeten worden, wat vanuit de samenleving vooraf of achteraf ook geopperd wordt, welk bezwaar ook naar voren komt. Het raadslid vindt dat hij of zij *ergens voor moet staan*, dat gezwabber uit den boze is. Het Ferme Raadslid is een ‘*ruwe bolster, blanke pit*’, een ondernemerstype. ‘*So far so good*’.

De kwaliteit van het Ferme Raadslid is dat dit type koers houdt. Resultaatgerichtheid is bij het Ferme Raadslid belangrijk en gedogen verderfelijk. Het Ferme Raadslid biedt tegenwicht als een fractie slechts uit zwabberaars en twijfelaars bestaat. Het Ferme Raadslid kan een lastpak in een fractie zijn als sprake is van een politiek turbulente periode waarin goed overleggen en luisteren van belang is, eenheid moet worden bewaard en inschikkelijkheid getoond.

Tegen de rug rechten, is niets tegen. Maar het Ferme Raadslid slaat door. Het Ferme Raadslid denkt alles te weten en is star. Luisteren is geen belangrijke kwaliteit van dit type. Het Ferme Raadslid *overschat* zichzelf daardoor schromelijk. Het Ferme Raadslid vindt draagvlak verwerven een *bijkomstigheid*. Dat er verschil in noodzaak of wenselijkheid in draagvlak voor beleid kan bestaan, daar heeft dit type volksvertegenwoordiger geen antenne voor. Besluiten moeten volgens het Ferme Raadslid gewoon geaccepteerd worden. De raadsleden zijn gekozen, ook al is dat door een minderheid van kiezers. ‘Het Ferme Raadslid is eigenlijk een ouderwetse regent’, die nog in de jaren vijftig leeft. Dat ‘de wereld’ terugpraat, komt in zijn denkkader niet voor. Dat gedogen bestaat evenmin. Het Ferme Raadslid denkt over gezag te beschikken, maar dat is fictie.

Het Ferme Raadslid loopt het risico *in isolement* te raken want als partijen qua voorkeur opschuiven verliest dit type aansluiting bij de meerderheid. Het Ferme Raadslid is niet politiek handig.

Een andere valkuil voor dit type is dat sprake is van *gebrek aan leervermogen*. Het Ferme Raadslid is het type volksvertegenwoordiger dat in een deel van het leven te weinig tegenspraak kende en hardleers is. Het Ferme Raadslid is alleen tot inzicht te brengen als ‘tegen een muur’ gelopen wordt. Het Ferme Raadslid is ook geen overlegtype. Als het Ferme Raadslid in overleg zit, wil dit type graag het langst aan het woord zijn en de conclusie trekken maar dat gebeurt vaak te vroeg.

Het Ferme Raadslid is niet het type volksvertegenwoordiger waar in deze tijden het eerst aan gedacht wordt. De Vragensteller zal weinig achting voor dit type hebben en de Uitdager heeft dit al helemaal niet. Het Ferme Raadslid schrijft geen boeiende bijdragen in dagbladen, heeft niets van een intellectueel en van iemand met een origineel, agenderend vermogen. Commotie veroorzaakt dit type alleen intern. Voor een het Ferme Raadslid kan plaats zijn in een grote fractie, omdat dit type de overige fractieleden kan herinneren aan wat de koers was, wat de

afsprak was. Als dit niet tot arrogantie leidt, kan het Ferme Raadslid zich in de fractie handhaven.

De Co-producent

De ferme politicus heeft te maken met een valkuil van het in *isolement* geraken. Daarom staat er een ander type tegenover: *het Raadslid-Co-producent-type*. De co-producent gaat luisteren, wil ideeën opzuigen, wil eigentijds zijn, zoekt naar *nieuwe wegen in de omgang*. Dit Co-producent-Raadslid beseft dat beleid over een controverser *zonder draagvlak* geen betekenis heeft. Immers, in de uitvoering van het beleid zal bij een gebrekkig draagvlak de strijd worden voortgezet. Er moet dus interactie met de samenleving plaatsvinden, om *op ideeën te komen* voor wat wenselijk is, en - als deze politicus het al weet - om *steun* te mobiliseren. Dit type politicus zal er oog voor hebben dat politieke ideologie maar een beperkt betekenis heeft voor de oplossing van pakweg een thema als verdroging, maar dat juist overleg nodig is met *'stakeholders'*, dus met belanghebbenden zoals agrariërs, milieu-organisaties, organisaties voor natuurbehoud, waterschappen, gemeentebesturen, ander gemeentebestuur, enz. *'Beelden uitwisselen over de gewenste toekomst'* is nodig, zodat het gewenste beleid het resultaat is van *gemeenschappelijke beeldvorming* door belanghebbenden die zo ook voor draagvlak zorgen. De Co-producent legt zich erbij neer als de samenleving het eens is. Dan moeten politieke vertegenwoordigers geen roet in het eten gooien door er een oude partijtegenstelling overheen te leggen en de eensgezindheid weer te verstoren. Wie steun heeft, moet heel tevreden zijn. Dan moet de politiek maar een stapje terug doen.

De Co-producent zal de Verbinder aan zijn zijde vinden. Samen zullen ze zeggen dat het gemeentebestuur vooral regisseur moet zijn van het toneelspel en niet regisseur *en* speler. De Co-producent heeft het daar druk mee. Tijdsmanagement helpt.

Toch zal ook de Co-producent met een valkuil te maken krijgen. Dit type Raadslid zal het verwijt krijgen dat de raad als politiek besluitvormingsorgaan macht aan belanghebbenden uit handen geeft, dat het resultaat de *grauwe 'middelmaat'* van de grootste gemene deler zal tonen en dat besluitvorming weinig voortgang kent. Beleidsvorming *schiet niet op*. De Co-producent zal hen van repliek dienen door op te merken dat het gemeentebestuur alleen niet verder komt dan *'duwen met een touw'* en dat *'een half ei beter is dan een lege dop'*. Een regisseur speelt het toneelstuk niet ook nog eens zelf.

Commentaar

Wij zijn niet onder de indruk van het Ferme Raadslid, als uitdaging voor de toekomst. Het Ferme Raadslid is meer iets voor een raadslid uit de jaren vijftig. Zeker jongere, mondige kiezers willen met dit type niets te maken hebben. Wij zien veel in de Co-producent, die ook past bij de regierol die vaak aan het lokaal bestuur wordt toegedicht.

Dilemma 5: Het dilemma heeft betrekking op het coalitieklimaat en daarmee op de verhoudingen tussen wethouder en fracties. Hier staat de 'ontspannen' democratische bestuurder onder de raadsleden tegenover de vertolker van de bestuurlijke daadkracht.

Het Stoere type

We komen bij het *Stoere Raadslid* dat vindt dat bestuur bestuurt, net als het Ferme Raadslid. Dit type vinden we vanzelfsprekend vooral binnen het college maar ook wel in de raad. De wethouder heeft meestal veel oog voor stabiel bestuur, voor continuïteit in bestuur, voor collegialiteit in het college, voor samen met de eigen fractie de bestuurskoers uitzetten, voor een voorspelbaar optreden van de fractie. Een wethouder zal vaak fractievergaderingen

bijwonen, daar aan de tand worden gevoeld maar ook proberen de fractie mee te krijgen voor collegestandpunten. Maar wethouders zijn geen lid meer van de raad.

Het Stoere Raadslid komen we wel tegen bij fractieleiders van coalitiepartijen, die al jarenlang van een college deel uitmaken. De fractieleider zal erkennen dat steun voor B&W nodig is maar dat andere coalitiefracties die steun ook moeten verlenen. Liefde kan niet slechts van een kant komen. Dit type raadslid wil slagvaardigheid en geen bestuurlijke spaghetti, geen drukte om niks.

Ook dit type kan zich niet onttrekken aan een valkuil. Het Raadslid kan een gevoel van arrogantie van de macht oproepen. Het Stoere Raadslid kan een oude regent zijn. Daar tegenover staat het Raadslid dat geen wethouder is en daarom ook niet veel belang heeft bij dagelijks bestuur (B&W) dat bestuurt, of het moest zijn de raad besturen. Daarom roept dit type een tegentype op: het *Ontspannen Raadslid*.

Het Ontspannen type

Het Ontspannen Raadslid zal *niet* afkerig zijn van evenwichtigheid in dualisme in de vorm van ‘duet’ in plaats van duel, van het indienen van vragen, van interpellaties, moties en amendementen, van een goede gedachteswisseling van B&W met fracties en ook met de oppositie, van een ‘goed verhaal’. Dit type raadslid maakt werk van de *democratische* kant van het raadslidmaatschap, van openheid en transparant bestuur in vergaderingen op het gemeentehuis, van een goed betoog. Politiek is verbale actie, is betogen, is argumenteren. Van achterkamertjespolitiek kan en mag geen sprake zijn, volgens dit type. Van ‘Torentjespolitiek’ door overleg tussen de fractieleiders onderling met wethouders vóór het echte debat houdt dit type politicus niet. Het Ontspannen Raadslid kent de politiek-technische kneepjes rondom het reglement van orde voor de raad als geen ander en wil een *open confrontatie*. Dit type vertoont enige overeenkomst met het Bestuurder-Raadslid-type omdat het Ontspannen Raadslid zich ook vaak in het gemeentehuis ophoudt. Het Ontspannen-Raadslid is een *vergadertijger*. Geen beleid zonder een vergadering over beleid.

De valkuil voor dit type Raadslid is dat *het gezag* van bestuur niet versterkt wordt. Het Ontspannen Raadslid krijgt het verwijt teveel debat te willen, teveel met open vizier te willen strijden, teveel te willen bereiken met moties, teveel uit te zijn op polarisatie en partijpolitieke profilering, en een permanente campagne voor verkiezingen te voeren. Het gaat ook om de macht van het getal en dan past het soms om niet teveel te debatteren maar gewoon neuzen te tellen. En sommige zaken vereisen discretie, zo verwijt men het Ontspannen Raadslid.

Commentaar

Ik vind het vijfde dilemma niet het meest uitdagende voor het toekomstig profiel van raadsleden. Het is voor fractieleden-insiders boeiend hoe het in de raadszaal toegaat maar de kiezers en zelfs zeer geïnteresseerde ‘policy watchers’ merken hier in de periode 1985-2008 vrijwel niets van. Een herkenbaar profiel dat kiezers aanspreekt, levert het niet op.

Literatuur

- Deijck, H. van, *Dilemma-dansen van een raadslid*, Tilburg, 1999.
- Denters, S. & H. de Jong, *Tussen burger en bestuur – Een empirisch onderzoek naar de positie van het raadslid in de Overijsselse gemeenten*, Enschede, 1992.
- Goverde, H. en M. Gooijen, Bestuursstijl van succesvolle wethouders, in: *Openbaar Bestuur*, 1996, nr. 9.
- Janssen, J.I.H. en A.F.A. Korsten (red.), *Gemeenteraden kiezen*, Eburon, Delft, 1995.
- Kemenade, J. van, en C. Versteden, *Herkenbaar bestuur*, Haarlem, 1999 (rapport).
- Knaap, H. van der, *Politieke representatie en lokale democratie*, UT, Enschede, 2006.
- Korsten, A.F.A. en J.J. Schrijen, Politieke stijlen van statenleden – Een instrument voor zelfevaluatie van politieke representanten en fracties, in: *Liberaal Reveil*, 2000, nr. 6, pp. 229-239.
- Maynard-Moody, S. & M. Kelly, Stories public managers tell about elected officials: making sense of the politics-administration dichotomy, in: Bozeman, B. (ed.), *Public management*, Jossey-Bass, San Francisco, 1993, pp. 71-93.
- Pels, D. & H. te Velde (red.), *Politieke stijl – Over presentatie en optreden in de politiek*, Het Spinhuis, Amsterdam, 2000.
- Schouw, G. en P.W. Tops, *Stijlen van besturen*, Atlas, Amsterdam, 1998.
- Schouw, G., *Bestuursstijlen van wethouders – functioneren in de praktijk*, VNG Uitgeverij, Den Haag, 1996.
- Staatscommissie dualisme en lokale democratie, *Dualisme en lokale democratie*, Samsom, Alphen, 2000.
- Velde, H. te, *Stijlen van leiderschap – Persoon en politiek van Thorbecke tot Den Uyl*, Wereldbibliotheek, 2002.